

7. Uitwerking Regeerakkoord en gevolgen voor gemeenten

Bijlage bij ledenbrief 1 juni: “Uitnodiging ALV 29 juni 2021”

Samenvatting

Hierbij informeren wij u over de voortgang van de gesprekken met het kabinet en geven we een toelichting op de Voorjaarsnota van het kabinet. Na de extra vergadering van het VNG-bestuur op 17 juni a.s. ontvangt u een actuele stand van zaken.

Een valse start en het vervolgesprek

Na onze eerste reactie ([‘valse start van het kabinet’](#)) hebben wij u in de [ledenbrief](#) van 4 februari jl. een nadere duiding gegeven van de gevolgen van de startnota van het kabinet voor gemeenten. In de [ledenbrief](#) van 8 april jl. bent u meegenomen in de koers voor de gesprekken met het kabinet en de financiële onduidelijkheid vanaf 2026.

Het eerste halfjaar van 2022 heeft op een aantal dossiers ook duidelijkheid gebracht. We zijn weer in gesprek over de hervormingsagenda Jeugd en de extra bezuiniging van € 511 miljoen is voor rekening en risico rijk. Daarnaast laat de voorjaarsnota over 2022-2025 fors hogere accessen zien. Wat nog ontbreekt voor gemeenten zijn structureel gezonde financiën, ook vanaf 2026.

Geen taskforces, maar echt partnerschap nodig!

Het rijk doet een enorm beroep op gemeenten en hun uitvoeringskracht. De maatschappelijke opgaven zijn immens. Denk bijvoorbeeld aan huisvesting voor alle doelgroepen, klimaat en de zorg dicht bij huis. De complexiteit van alle regelgeving is gigantisch en ook gemeenten kampen met de krapte op de arbeidsmarkt. Het werken met steeds meer ‘fondsen’ en specifieke uitkeringen zorgt voor gefragmenteerd geld, met korte-termijndoelen. Dit kost veel tijd en energie, met ook niet altijd een positief resultaat. We blijven dan ook bij het rijk aandringen om samen als één overheid met alle bestuurslagen te werken. Voor ons blijft echt partnerschap het vertrekpunt. De huidige interbestuurlijke en financiële verhoudingen sluiten hier helaas nog niet op aan.

Coalitieonderhandelingen

Na de gemeenteraadsverkiezingen in maart en de installatie van de nieuwe gemeenteraad bent u in 333 gemeenten aan de slag gegaan om een nieuw college te vormen. Zoals alle volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren zullen weten is dit vaak een uitdaging. Dit keer is het voor gemeenten extra uitdagend doordat het financieel kader vanaf 2026 onduidelijk is. Dit lijkt ver weg, maar (toekomstige) coalities maken afspraken voor ten minste vier jaar. Daarnaast zijn colleges en gemeenteraden wettelijk verplicht een begroting op te stellen die structureel en reëel (meerjarig) in evenwicht is. Naast deze coalitieonderhandelingen zijn er tal van urgente dossiers die de aandacht hebben van demissionaire colleges, (nieuwe) raadsleden en de onderhandelaars.

Op weg naar een nieuwe financieringssystematiek

In het coalitieakkoord kondigt het kabinet een nieuwe financieringssystematiek aan, met ingang van 2026, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken. Omdat deze nieuwe financieringssystematiek nog uitgewerkt moet worden, heeft het kabinet ervoor gekozen het accres 2022-2025 van het coalitieakkoord niet door te vertalen naar 2026. Het kabinet heeft ervoor gekozen om het extra accres van het coalitieakkoord voor 2026, dat bovenop het accres 2026 van de Miljoenennota 2022 komt, te verlagen naar € 840 miljoen en het accres 2026 en later op dat niveau te

bevriezen. In 2026 wordt daarnaast het restant van de opschalingskorting van € 675 miljoen alsnog geëffectueerd. Met deze ingreep is sprake van een negatief accres in 2026 en in de jaren erna sprake van een accres van nihil.

Door de ingrepen in de normeringssystematiek ontstaat er vanaf 2026 een financieel ravijn van vele miljarden. Wij kunnen ons niet voorstellen dat het kabinet vanaf 2026 zo'n financieel gat voor gemeenten laat ontstaan. Gemeenten kunnen dan namelijk (nu al) niet meer bijdragen aan de ambities voor de grote maatschappelijke opgaven uit het coalitieakkoord, omdat een langjarige structurele dekking voor de lasten van die bijdragen wegvalt. De VNG heeft bij de fondsbeheerders aangedrongen op duidelijkheid in de voorjaarsnota van het kabinet. Deze duidelijkheid zit voor ons op de vormgeving van de nieuwe systematiek zelf, maar gaat ook over de additionele financiële ruimte die ermee gepaard gaat.

Op 20 mei jl. heeft het kabinet haar eerste voorjaarsnota aangeboden aan de Tweede Kamer. De voorjaarsnota geeft geen duidelijkheid over de financiën voor gemeenten voor 2026 en verder. De voorjaarsnota laat voor de periode 2022-2025 tot onze tevredenheid wel flink hogere accessen zien. Het accres bestaat uit een volume-deel en een loon- en prijsontwikkelingen(LPO)-deel. Het fors hogere accres in 2022-2025 komt niet alleen door een hogere bijstelling voor de LPO. Het volume-deel van het accres is voor de periode 2022-2025 met zo'n anderhalf miljard euro gestegen ten opzichte van de startnota. Voor de accessen 2022-2025 heeft het kabinet ons voorgesteld het volume-deel te bevriezen op de stand voorjaarsnota. Voor 2026 en verder meldt de voorjaarsnota dat het vastgezette accres vanaf 2026 nog wel wordt bijgesteld voor LPO. Het vastzetten van het accres vanaf 2026 betreft dus alleen het volume-acres. Daarmee wordt het financiële probleem vanaf 2026 door een negatief accres in 2026 en geen volume-acres vanaf 2027 kleiner, maar bedraagt structureel nog steeds meer dan 5½ miljard in de periode 2026-2029. Bij gemeenten blijven de uitgaven door volume-ontwikkelingen, zoals bevolkingsgroei en toename van de welvaart, immers wel doorstijgen. Binnenkort publiceren de fondsbeheerders de meicirculaire 2022 en zullen we nog meer inzicht krijgen in de accessen.

Onafhankelijk procesbegeleider

De fondsbeheerders hebben – mede op verzoek van de Tweede Kamer – een onafhankelijk procesbegeleider aangesteld. De onafhankelijk procesbegeleider kijkt naar de (financiële) situatie van gemeenten en provincies, en in het bijzonder vanaf 2026 en verder. Er wordt gekeken naar mogelijke handelingsperspectieven op korte termijn en op hoofdlijnen naar opties van de bouwstenen voor de financieringssysteem vanaf 2026. De inhoudelijke uitwerking van deze bouwstenen volgt later. De taakopdracht van de onafhankelijk procesbegeleider, José Lazeroms, is door de ministerraad op 22 april jl. vastgesteld. Zij is de eerste week mei gestart. Met betrokkenen (rijk, IPO en VNG) zijn kennismakingsgesprekken geweest, alle partijen hebben schriftelijk hun zienswijze aangeleverd en er zijn inhoudelijke gesprekken geweest met o.a. gemeentelijke bestuurders en financieel directeurs. Op korte termijn bespreken de fondsbeheerders, IPO en VNG in een bestuurlijk overleg de conceptbevindingen van de onafhankelijk procesbegeleider. In de tweede helft van juni bespreekt de ministerraad de rapportage, een product van de onafhankelijk procesbegeleider en haar begeleidingscommissie samen. Wij blijven aandringen bij het rijk op zo snel mogelijk duidelijkheid over de structurele financiën van gemeenten. Zolang deze duidelijkheid er niet is, kunnen we ook geen onvoorwaardelijke afspraken maken met het rijk.

Wij zullen ten behoeve van de ALV op 29 juni zorgen voor een duiding van de stand van zaken. Deze zal worden verzonden na de extra VNG-bestuursvergadering van 17 juni. Als de stand van zaken daar aanleiding toe geeft, zullen we u vragen om een uitspraak te doen over de consequenties ervan voor de relatie met het kabinet.

VNG werkt aan inzichten en oplossingsrichtingen

De VNG heeft vertrouwen in het vinden van een oplossing. Te meer omdat wij ons niet kunnen voorstellen dat het rijk de gemeenten met een structureel financieel probleem opzadelt. De gevolgen voor inwoners zouden omvangrijk zijn. In de ledenbrief van 8 april jl. hebben wij u ook aangegeven dat we zelf eventuele gevolgen in kaart zullen brengen. Dit zijn onder andere:

- *Onderzoek naar het financiële gat in 2026 en verder*
Het is van groot belang de financiële feiten op een rij te krijgen. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) maakt dit voor ons inzichtelijk. Dit inzicht nemen wij ook mee in het gesprek met de onafhankelijk procesbegeleider over de nieuwe financieringssystematiek. De interbestuurlijke verhoudingen en de normering zijn ook onderdelen van dit onderzoek.
- *Actualisatie van inzichten verruiming lokale belastinggebied*
Een mogelijk onderdeel van de nieuwe financieringssystematiek is het verruimen van het lokale belastinggebied. De heren Rinnooy Kan en Allers hebben een notitie ([zie vng.nl](http://zie.vng.nl)) uitgebracht ter actualisering van het eerdere rapport [Bepalen betekent betalen](#) uit 2015. In dit rapport is aanbevolen om te komen tot een significante uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied. Het gaat daarbij om autonome keuzes, niet om het bekostigen van rijksambities. Het VNG-bestuur onderschrijft de conclusie uit de notitie dat de redenen om te komen tot een significante uitbreiding onverkort gelden. Daarmee is het reeds eerder geformuleerde VNG-standpunt herbevestigd: *“Om maatschappelijke opgaven vanuit de lokale samenleving en met de juiste democratische afweging op te kunnen pakken, is beleidsmatige én financiële armslag noodzakelijk. Er dient daarom een verschuiving plaats te vinden van rijksbelastingen naar het lokale belastinggebied. Daarbij gelden wel enkele randvoorwaarden”*. De VNG zal zich hiervoor dan ook inzetten. Uitbreiding kan echter in 2026 (inzet coalitieakkoord) slechts aan de orde komen als aan de geformuleerde randvoorwaarden is voldaan. Daarbij vormen met name “de financiële verhoudingen op orde” en “geen verhoging van de lastendruk” harde ijkpunten. De andere voorwaarden zijn geen sinecure, maar daaraan kan door zorgvuldige vormgeving goed voldaan worden.

Interbestuurlijke zaken

We zijn met het kabinet in gesprek over een groot aantal maatschappelijke opgaven. Die gesprekken leiden ook tot resultaten, zoals bij de uitvoeringslasten van het klimaatpakket (ALV-agendapunt 8) en het vasthouden aan de uitspraak van de Commissie van Wijzen over de Jeugdzorg. Daarnaast spreken we ook breder over hoe we de interbestuurlijke samenwerking kunnen verbeteren. Minister Bruins Slot ziet hierin een grote rol weggelegd voor het nieuwe instrument ‘Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden’ (UDO). Wij werken daar van harte aan mee, met als belangrijkste aandachtspunt dat uitvoerbaarheid van beleid continu onderwerp van gesprek moet zijn. Dat geldt onverkort ook voor het beleid dat inmiddels zonder UDO op gemeenten afkomt. Verder wil de minister in haar Agenda Bestuur, die eind september naar de Tweede Kamer gestuurd wordt, ook aandacht besteden aan betere relaties met gemeenten. Daarnaast is er in die agenda plaats voor regionale samenwerking, de balans tussen ambities en middelen van decentrale overheden en het versterken van het bestuur.

In gesprek met u

Wij blijven u zo veel mogelijk betrekken bij onze afwegingen. Daarvoor spreken we buiten de reguliere governance (bestuur en commissies), in juni met een vertegenwoordiging van de burgemeesters uit alle provincies en organiseren we een webinar voor alle (nieuwe) wethouders van financiën. Daarnaast is er een wekelijkse klankbordgroep van gemeenten. Over specifieke maatschappelijke opgaven worden

regelmatig afstemmingsoverleggen georganiseerd. Over de Hervormingsagenda Jeugd spreken we met de BJ42. Vanzelfsprekend staan we ook open voor andere gesprekken.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het programmateam Uitwerking Coalitieakkoord, via info@vng.nl.